

УДК 37.015.31

РОЛЯ ГУМАНИТАРНЫХ ВЕДАЎ У СУЧАСНАЙ АДУКАЦЫІ

Т.М. Лістраценка

ДУА «Сярэдняя школа № 23 г. Магілева» (Рэспубліка Беларусь,
212022, г. Магілеў, вул. Цыялкоўскага, 13; e-mail:
listratenkotanya@yandex.by)

Анатацыя. У артыкуле раскрываецца роля гуманітарных ведаў у сучаснай адукацыі, якая не павінна абмяжоўвацца толькі перадачай сукупнасці ведаў падростаючым пакаленням, фарміравання ў іх найсучаснейшых кампетэнцый, развіцця дасканалых пазнавальных здольнасцяў. Сёння перад адукацыяй стаіць задача выхавання асобы ў цэласнасці яе чалавечых якасцяў, чалавека ў паўнаце яго духоўных вымярэнняў.

Ключавыя словы: гуманітарнасць, выхаванне, адукацыя, асоба, напрамкі, аспекты, маральныя якасці, каштоўнасці, талерантнасць.

THE ROLE OF HUMANITARIAN KNOWLEDGE IN MODERN EDUCATION

T. M. Listratenko

SEE «Secondary school No. 23 of Mogilev » (Belarus, Mogilev, 212022, 13
Tsiolkovskiy st.; e-mail: listratenkotanya@yandex.by)

Summary. The article reveals the role of humanitarian knowledge in modern education, which cannot be limited only to the transmission of the totality of knowledge to the younger generations, the formation of their most modern competencies, the development of perfect cognitive abilities. Today education faces the task of educating the individual in the integrity of his human qualities, a person in the fullness of his spiritual dimensions.

Key words: humanities, upbringing, education, personality, directions, aspects, moral qualities, values, tolerance.

Гуманітарная адукацыя традыцыйна выклікае шмат дыскусій, звязаных з яго зместам і запатрабаванасцю сучасным грамадствам. Літаральны сэнс тэрміна "гуманітарны" (франц. - *humanitaire*, то лац. *humanities*) - чалавечнасць, чалавечая прырода. Яго паходжанне звязана з паняццем *studia humanitatis* - літар. "гуманітарныя студыі". Так, пачынаючы з XIV стагоддзя, акрэсліўся комплекс навучальных дысцыплін, у якія ўваходзілі граматыка, рыторыка, паэзія, гісторыя, этыка. Выкладчыкаў гэтых дысцыплін сталі называць гуманістамі[1]. Аднак гуманісты

Адраджэння ўбачылі ў "гуманітарных студыях" не проста некаторыя дысцыпліны, занятыя вывучэннем чалавека, а галоўнае - сродак яго развіцця і ўдасканалення. Гуманітарнасць, на іх думку, звязана з выхаваннем і адукацыяй чалавека, фармаваннем чалавечага ў чалавеку. Так гістарычна паняцце "гуманітарнае" стала вызначэннем той ці іншай з'явы, які мае дачыненне да чалавечага грамадства. Адсюль узнікла такое ўстойлівае словазлучэнне, як "гуманітарнае веданне". Традыцыйна пад гуманітарнымі ведамі разумеюць сілы, здольныя расхінуць межы спазнанага, зацвердзіць у чалавеку асобу з яе духоўнымі каштоўнасцямі, культурай, сфарміраваць гуманістычнае бачанне грамадскага развіцця.

Найбольш актуальныя напрамкі адукацыі ў сферы гуманітарных ведаў:

1. Уважлівае стаўленне да фарміравання такіх якасцей як талерантнасць, развіццё здольнасці да пранікнення ў свет іншага, да суперажывання.

2. Выкарыстанне сустрэч для абмеркавання сучасных праблем. У абмеркаванні дапаўняюцца, узабагачаюцца і пераўтвараюцца погляды, інтарэсы, матывы, якія вызначаюць асобу. Дыялогавы спосаб зносін заснаваны на павазе разнастайнасці культур і традыцый розных народаў. Адным з фактараў паспяховасці дыялогу з'яўляецца гатоўнасць да ўспрымання чужога меркавання.

3. Адукацыя ў кантэксце выхавання маральных якасцей, якія адпавядаюць прафесіі. Маецца на ўвазе духоўна-асобасная накіраванасць кожнага вучэбнага прадмета, праз які выкладчык дае не толькі суму ведаў, але і, перш за ўсё, садзейнічае самавызначэнню і фарміраванню маральнага фундамента будучага спецыяліста. Тут паказальны і асабісты прыклад самога педагога, які прымае на сябе адказнасць за вынікі педагагічнага ўздзеяння.

4. Выяўленне цесных міждысцыплінарных сувязей у працэсе навучання, якія фармуюць цэласнае ўспрыманне чалавека ў яго шырокім асяроддзі, ва ўсіх узаемасувязях. Свет адзіны, усё звязана і цесна пераплецена паміж сабой.

Узмацненне гуманітарнай накіраванасці з'яўляецца адной з вядучых тэндэнцый развіцця сучаснай адукацыі.

Пры гэтым выяўляюцца наступныя аспекты: укараненне абгрунтаваных інавацый; захаванне і актуалізацыя традыцыйных духоўных каштоўнасцей;

фарміраванне асобы на аснове прынцыпаў талерантнасці, грамадзянскасці і патрыятызму.

Сёння пашырэнне і паглыбленне зместу гуманітарнай адукацыі адбываецца на базе ўкаранення педагагічных інавацый і сучасных інфармацыйных тэхналогій, удасканалення структуры і зместу шматузроўневай прафесійнай падрыхтоўкі ў ВНУ гуманітарнага профілю, вырашэння праблем маральна-эстэтычнага і мастацкага развіцця дзяцей і юнацтва і дадатковай адукацыі.

Сучасная гуманітарная адукацыя вылучае прыярытэты, арыентаваныя на ўсебаковае развіццё асобы і агульначалавечыя каштоўнасці. Пры гэтым асаблівае значэнне мае засваенне новымі пакаленнямі культурна-гістарычнага досведу ўсяго чалавецтва. І тут важны акцэнт на ўстойлівыя культурныя традыцыі этнасаў, краін. У культурна-адукацыйнай прасторы асаблівае значэнне мае фармаванне гуманітарна арыентаванай асобы ва ўмовах полікультурнага асяроддзя. Багацце этнічных і рэгіянальных традыцый стварае аснову для, узаемабагаачэння культур. На гэтым фоне раскрываюцца магчымасці станаўлення новых пакаленняў у рамках пэўнай сацыяльнай групы, краіны, усёй чалавечай супольнасці.

Важнай умовай поспеху ў фарміраванні талерантнасці, здольнасці да міжэтнічных зносін, з'яўляецца выхаванне дзяцей і моладзі на аснове маральна-эстэтычных каштоўнасцей і свайго народа, і народаў свету.

Пры рэалізацыі разнастайных мэт і задач сучаснай гуманітарнай адукацыі выяўляюцца наступныя навуковыя і педагагічныя падставы: адмысловую місію выконвае гуманітарная адукацыя, развіццё якой, з аднаго боку, засноўваецца на перадачы духоўнага досведу чалавецтва, а, з іншай, павінна абапірацца на сучасны навукова-тэарэтычны, метадычны, тэхналагічны базіс;

у працэсе станаўлення кожнага этнасу складаюцца традыцыі, якія разам з самабытнымі рысамі, змяшчаюць агульназначныя асаблівасці, якія выходзяць з універсальных маральных і эстэтычных катэгорый, законаў успрымання і мыслення чалавека;

важнымі задачамі фармавання прафесійнай культуры педагога-гуманітарыя з'яўляюцца: выхаванне культуры педагагічнага зносін, умацненне матывацыі прафесійна-асобаснага росту, арганізацыя творчай самарэалізацыі ва ўсіх відах дзейнасці;

сучасная адукацыйная рэформа мае на ўвазе стварэнне цэласнай сістэмы бесперапыннай адукацыі, звёны якой узаемазвязаны, узаемазалежныя, накіраваны на фарміраванне гарманічна развітой асобы; больш за ўсё спрыяе станаўленню каштоўнасных асноў асобы веданне агульных культурных тэндэнцый і іх бачанне ў кантэксце розных напрамкаў, форм і жанраў мастацтва [2].

Развіццё маральна-эстэтычнага патэнцыялу будучых адмыслоўцаў-гуманітарыяў можа адбывацца і ў масавых формах далучэння да мастацтва. Гэта павінна садзейнічаць выхаванню гуманістычнага светапогляду студэнтаў, дапамагчы ім дасягнуць высокай ступені духоўнасці, спалучаць рацыянальнасць мыслення з эмацыйна-вобразным успрыманням рэчаіснасці.

Такім чынам, роля гуманітарнай адукацыі заключаецца ў тым, што яно заклікана не толькі забяспечваць перадачу навуковых ведаў і ўяўленняў новым пакаленням, але і фарміраваць іх каштоўныя арыенціры. Таму гуманітарнае веданне з'яўляецца важным складнікам адукацыі, дазваляючы сфармаваць не вузка падрыхтаванага прафесіянала, але асоба з шырокім поглядам на прыроду, свет, чалавека. Цалкам відавочна, што сучасныя адукацыйныя стратэгіі ўсё больш арыентаваны на падрыхтоўку спецыяліста-тэхнакрата, які дасканала валодае інфармацыйнымі тэхналогіямі, але пазбаўленага агульнай гуманітарнай культуры. Гуманітарны ж падыход спрыяе захаванню ўнікальнасці, адзінкавасці, недаўторнасці ва ўсім. Толькі такі падыход можа выратаваць нас ад цывілізаванага варварства, дзе б яно ні выяўлялася: у палітыцы, эканоміцы, экалогіі. Нягледзячы на актыўны "наступ" інфармацыйнага грамадства, мы ўсё астрэй усведамляем, што без ведання моў, літаратуры, гісторыі немагчыма захаванне неабходнага ўзроўню цывілізаванасці краіны.

У комплексе вучэбна-выхаваўчай дзейнасці ў сферы прафесійнай і агульнай адукацыі, важная роля належыць вырашэнню шматбаковых задач развіцця духоўнай культуры навучэнцаў. Гэтая праца павінна ўносіць важкі ўклад у ажыццяўленне асноўнай стратэгічнай мэты вучэбна-выхаваўчага працэсу – фарміравання не толькі высокаадукаванай, але і маральна і эстэтычна развітой асобы.

ЛІТАРАТУРА

1. Вікіпедыя, Гуманізм [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://be.wikipedia.org/wiki/>. – Дата доступу: 14.03.2022.
2. Сямёнава, Т. А. Выкарыстанне інтэрактыўных метадаў як сродак актывізацыі пазнавальнай дзейнасці вучняў на ўроках беларускай мовы і літаратуры [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://leninski.schools.by/pages/vykarystanne-nteraktyvnyh-metada-jak-srodak-aktyvzatsy-paznavalnaj-dzejnasts-vuchnja-na-rokah-belaruskaj-movy-litaratury>. – Дата доступу: 14.03.2022.